

Calcs en els adjectius o pronoms determinatius

JOSEP RUAIX

Veuem ací una sèrie de calcs del castellà que es produeixen en l'ús dels adjectius o pronoms determinatius, agrupant-los segons que es refereixin als possessius, als numeral, als quantitius o als indefinits.

POSSESSIUS

El castellà sol construir actualment amb els possessius àtons, col·locats davant el substantiu, una sèrie d'expressions introduïdes per preposició:

- *a mi cargo* (o *a tu cargo*, *a su cargo*, *a nuestro cargo*, *a vuestro cargo*), *a mi favor* (i variants), *a mi parecer* (i var.), *a mi alrededor* (i var.), *a su imagen y semejanza*;
- *de su parte* (i var.);
- *en vuestro honor* (i var.), *en su beneficio* (i var.), *en su poder* (i var.), *en su defecto*, etc.

Les expressions catalanes equivalents tenen el possessiu tònic, col·locat després del substantiu:

- *a càrrec meu* (o *a càrrec teu*, *a càrrec seu*, *a càrrec nostre*, *a càrrec vostre*), *a favor meu* (i var.), *a parer meu* (i var.), *al voltant meu* (i var.; al costat, però, de *al meu voltant*), *a imatge i semblança seva*;
- *de part seva* (i var.);
- *en honor vostre* (i var.), *en benefici seu* (i var.), *en poder seu* (i var.), *en defecte d'això* (en aquest cas, tractant-se d'un valor neutre, no hi va bé *seu*)¹.

I es comprèn que sigui així, ja que el possessiu, constituint el «rema» (o sia la informació que ens interessa de destacar), ha d'ocupar el darrer lloc de la frase (lloc de més

tonicitat). De manera que són calcs del castellà (llengua que, al seu torn, potser ha calcat tals construccions de l'anglès o del francès) les expressions:

- «al meu càrrec» (i var.), «al meu favor» (i var.), «al meu parer» (i var.), «a la seva imatge i semblança»;
- «de la seva part» (i var.);
- «en el vostre honor» (i var.), «en el seu benefici» (i var.), «en el seu poder» (i var.), «en el seu defecte», etc.

Semblantment, són un calc de l'anglès (a través del castellà) frases com «És el seu problema», per **És problema seu**, «No és el meu problema», per **No és problema meu**, i similars. I són calc del francès expressions com «Ens ha escollit per a ser els seus amics» (sentit determinat), quan en realitat hom vol dir *Ens ha escollit per a ser amics seus* (s. indeterminat), i semblants.

NUMERALS

Pel que fa als numeral, avui es nota la interferència del castellà especialment en un parell de casos:

- la confusió de *un* i *u* (en castellà, sempre *uno*, amb la variant pròclítica *un*); concretament, l'ús de *u* en lloc de *un* a l'hora de comptar i a l'hora d'expressar resultats de competicions esportives (casos en què *un* té valor cardinal, encara que no vagi acompanyat d'un substantiu). Exemples: «dos per u és dos» (en lloc de **dos per un és dos**), «han guanyat per tres a u, per vint-i-cinc a vint-i-u» (en lloc de **han guanyat per tres a un, per vint-i-cinc a vint-i-un**), etc.
- el tractament de *dos* com a invariable (a semblança del castellà),

¹ El *Diccionari castellà-català* de l'Enciclopèdia Catalana (en sigles, DCC), s.v. *defecto*, dona com a equivalent de la locució castellana *en su defecto* les expressions *si no n'hi ha*, *quan no se'n tingui* (o *se n'estigui mancat*), *si de cas hi manca*. Però creiem que s'ha d'admetre també la solució que hem donat nosaltres (*en defecte d'això*), sia perquè *defecte* equival a *mancança* (segons el *Diccionari general de la llengua catalana*; en sigles, DGLC), sia perquè el *Diccionari català-valencià-balear* (en sigles, DCVB) enregistra la loc. *en defecte d'*(algú o d'alguna cosa), documentant-la en el s. XVI. Pel que fa al possessiu corresponent a la 3ª persona del plural (= *d'ells*, *d'elles*, *de vostès*), en aquests casos es pot posar *seu* (p.e., *a càrrec seu*) o *d'ells* (i var.), però desaconsellem la forma *llur*, perquè, com veurem en un altre lloc, aquesta variant literària sona avui massa forçada quan cau en posició tònica (o sia, després del substantiu).

els pronoms febles, o, dit altrament, la desaparició del verb arrossega la dels clítics pronominals. Però també cal que destaquem que, si examinem els exemples textuals anteriors, ens adonarem que la funció anafòrica dels pronoms febles ha estat assumida pel possessiu *seu*, en qualsevol forma flexiva. A més, adonem-nos que, en conseqüència, l'anàfora amb *seu* indefineix la referència sintàctica: és comprovable que la varietat de pronoms febles assenyalen més diferenciadament la funció sintàctica que

no pas el possessiu. L'ús d'aquest indetermina, doncs, aquella matisació de la sintaxi que permeten els pronoms febles; és, doncs empobridor. A més, la substitució del verb pel nom significa la pèrdua de l'acció verbal, la qual, a parer meu, és la que vivifica el discurs.

Ara caldria plantejar-se si aquest capgirament en la frase, o, si es vol, aquest canvi, abandonant el verb i els pronoms febles, és generat i impulsat per algun motiu intern de la nostra llengua. Jo no reïxo a detectar-lo; sí,

però, que hi trobo causes externes, interferències forasteres.

Hem descrit l'esquema bàsic d'aquest anaforisme. La riquesa de construccions de la parla fa que hi hagi uns altres detalls, casos i aspectes que en depenen i l'enriqueixen. Tanmateix, ocupar-me'n ara faria prolix aquest article. Ací sols preteniem limitar-nos a donar la imatge de l'estructura principal d'aquesta qüestió anafòrica. Ja n'hi ha hagut prou assenyalant l'empobridor canvi, el daltabaix, que representa abandonar el verb i els pronoms febles. ◆

quan en la llengua estàndard (i en bona part dels parlars) té una forma per al masculí i una altra per al femení (*dues*). Així, cal evitar d'escriure «han vingut dos persones» (per *han vingut dues persones*), «hi ha vint-i-dos cadires» (per *hi ha vint-i-dues cadires*), «on són elles dos?» (per *on són elles dues?*), «en tinc dos-centes» (per *en tinc dues-centes*), «dinarem a les dos» (per *dinarem a les dues*), etc.².

QUANTITATIUS

En el camp dels quantitatius, observem d'un temps ençà la interferència de les combinacions castellanes «todo lo que...», «lo mejor que...» i «los mismos que...» (amb valor quantitatiu) en detriment de les construccions catalanes *tant com* o *tan... com*, *tan bé com*, *tants com*. Exemples contrastats:

CASTELLÀ

- «lucharemos *todo lo que* podamos»
- «una sala *todo lo grande que* sea posible»
- «lo haré *lo mejor que* sepa»
- «el partido político tal dispone de diez diputados, *los mismos que tiene el partido tal*»

CATALÀ

- *lluitarem tant com* podem (o puguem)
- una sala **tan gran com** sigui possible
- ho faré **tan bé com** sàpiga
- el partit polític tal disposa de deu diputats, **tants com** en té el partit tal

Cal evitar, doncs, construccions calcades del castellà com foren «lluitarem *tot el que* puguem», «una sala *tot el gran que* sigui possible», «ho faré *el millor que* sàpiga», «el partit polític tal disposa de deu diputats, *els mateixos que* té el partit tal», ja que *tot*, *millor* i *mateix* no tenen, en català, valor quantitatiu (en el darrer exemple, a més, l'ús de «els mateixos que» crea ambigüitat: sembla referir-se a la identitat dels diputats, no pas a la quantitat).

També és un calc del castellà usar, en lloc de la locució quantiativa formada per l'article indefinit + *quant* (*un quant*, *uns quants*, *unes quantes*, l'article indefinit tot sol; l'article tot sol és correcte quan no té valor quantitatiu. Compareu:

- Fa uns dies magnífics* (correcte, amb *uns* amb valor indefinit) / «*Fa uns dies que no plou*» (incorrecte, amb *uns* amb valor quantitatiu; s'ha de canviar per *Fa uns quants dies que no plou*).
- Hem passat unes hores agradables* / «*Han passat unes hores des de tal esdeveniment*» (per *Han passat unes quantes hores des de tal esdeveniment*).

INDEFINITS

Tocant als adjectius o pronoms indefinits, voldríem fer algunes observacions:

² També tot això és insinuat en *El Català* / 2, p. 48, i ho denuncià explícitament A. Jané (*Avui*, 25-2-78). En canvi, trobem contraproductent l'excessiva tolerància envers aquest defecte manifestada recentment per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (en sigles, SF del IEC; cf. *Proposta per a un estàndard oral...*, p. 21), ja que fàcilment hom passarà de l'ús oral a l'ús escrit, en detriment de la unitat de la llengua. Val a dir que la forma flexiva (*dues*) és l'etimològica i l'única admesa, fins ara, en la llengua literària.

Un cas diferent és el de *u* i *dos* emprats com a ordinals, en què aleshores són invariables. Ex.: *La pàgina vint-i-u*. *La nota dos*. *La còpia trenta-dos*.

³ Observem, de passada, aquest exemple d'ús impropri de *tots dos*: «Aquests enemics de la caritat són de dues classes, i tenen, aparentment, objectius oposats ... Els uns són adeptes incondicionals de la llibertat econòmica actual; els altres, els seus rivals, són els socialistes. *Tots dos* rebutgen la bona acció, sia perquè ..., sia perquè...» (hauria de dir: **Uns i altres** rebutgen la bona acció...; ja que no es tracta pròpiament de «dos enemics», sinó de «dos grups, dos tipus d'enemics»)

← Recentment ha augmentat, malauradament, l'ús (de moment, en la llengua oral) del castellanisme «algo» per *alguna cosa* (o *quelcom*), res. Ex.: *Voleu res més?* S'ha de lluitar implacablement contra aquest castellanisme flagrant.

← Hem vist l'ús de *cadascú* per *cada un* en casos com «Eren tres homes, *cadascú* amb el seu caràcter», per *Eren tres homes, cada un* (o *cadascun*) *amb el seu caràcter*; i el cas invers: «Déu crida *cadascun* pel seu nom», per *Déu crida cadascú pel seu nom*, etc.

← Les gramàtiques catalanes preveuen l'anteposició del mot *tots* o *totes* davant els numerals en expressions que tinguin sentit de totalitat, semblantment al que fan llengües com el francès i l'italià, i també el castellà antic. Però com que el castellà modern usa en aquests casos, en lloc de *todos todas*, l'article determinat (*los las*), cada vegada se sent més en català aquesta construcció castellanitzant. Val la pena que la combatem. Ara bé, seria una ultracorrecció posar *tots* o *totes* quan no hi ha sentit de totalitat. Per això, és bo de saber que aquesta combinació, de l'adjectiu *tots* + numeral, requereix tres condicions. Vegem-les:

a) La primera condició és que cal haver esmentat abans, almenys implícitament, els termes determinats per *tots*. Així, si abans hem parlat, per exemple, de Mateu, Marc, Lluc i Joan, podem dir: **Tots quatre evangelistes coincideixen a dir que...** En canvi, si no n'hem parlat, començarem així: **Els quatre evangelistes coincideixen a dir que...**

b) La segona condició és que hi ha d'haver sentit de totalitat, i no d'interrelació entre els termes. Exemples: *Compareu aquest dibuix amb el de la pàgina anterior. Tots dos contenen la representació de...* (sentit de totalitat: *l'un i l'altre*). / *Compareu aquest dibuix amb el de la pàgina anterior i digueu les semblances que hi ha entre els dos* (sentit d'interrelació: *entre l'un i l'altre, entre ells dos*; seria ultracorrecte dir «entre tots dos»).

c) La tercera condició és que el numeral, acompanyat o no del substantiu, no pot portar cap altre determinant, ja que, essent *tots* precisament un determinant, n'exclou un altre. Exs.:

- *Han dut sis caixes que pesen 40 kg cada una. Quant pesen totes sis* (caixes)? / *Han dut sis caixes que pesen 40 kg cada una. Quant pesen les sis caixes juntes?* (no «totes sis caixes juntes»).
- *Narcís Serra i Josep Borrell van fer un míting ahir a la tarda a l'Hospitalet. També hi va parlar l'alcalde de Barcelona ... Tots dos ministres van coincidir a dir que...* / *N. Serra i J. Borrell van fer un míting ahir a la tarda a l'Hospitalet. També hi va parlar l'alcalde de Barcelona ... Els dos ministres del govern central van coincidir a dir que...* (no «Tots dos ministres del govern central van coincidir a dir que...»)³.◆

(Extret del llibre *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* / 1, pp. 14-18)